

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT POLITOLOGII

ul. Koszarowa 3, bud. 2/3

51 149 Wrocław

tel. 1 48 71 375 50 59

fax 1 48 71 375 50 59

wris.ipok@uwr.edu.pl | www.politologia.uni.wroc.pl

Wrocław, 22.04.2024 r.

Prof. dr hab. Robert Alberski

**Ocena
osiągnięcia naukowego w postaci monografii
„Instrumenty zaangażowania obywatelskiego. Założenia teoretyczne demokracji
partycypacyjnej a praktyka ich stosowania”, CeDeWu, Warszawa 2023, ss. 432,
pozostałego dorobku naukowego, działalności dydaktycznej i organizacyjnej
dr Anny Kołomycew**

Anna Kołomycew uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce w 2011 roku na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na podstawie rozprawy „Polityka regionalna samorządu województwa podkarpackiego”. Jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora podjęła pracę na Uniwersytecie Rzeszowskim, w Zakładzie Administracji Publicznej i Polityki Społecznej w Katedrze Politologii (później w Instytucie Nauk o Polityce), najpierw na stanowisku asystenta (w latach 2009-2011), a od 2011 roku na stanowisku adiunkta. W latach 2011-2012 dr Anna Kołomycew pracowała także na stanowisku adiunkta na Wydziale Studiów Politycznych Wyższej Szkoły Biznesu National Louis University.

Ocena osiągnięcia naukowego

Przedmiotem oceny jest monografia „Instrumenty zaangażowania obywatelskiego. Założenia teoretyczne demokracji partycypacyjnej a praktyka ich stosowania” (CeDeWu, Warszawa 2023, ss. 432). Jej strukturę tworzą wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie, bibliografia, spis tabel, dwa aneksy zawierające kwestionariusze wykorzystane przez Autorkę w badaniach ilościowych i jakościowych, indeks nazwisk oraz streszczenie w języku polskim i angielskim.

Demokracja partycypacyjna jest ważnym elementem współczesnych demokracji. Oznacza ona, że obywatele mają możliwość angażowania się w proces decyzyjny nie tylko w procesie wyborczym, ale również poprzez inne formy udziału, takie jak konsultacje społeczne, referenda czy budżety obywatelskie. Problem badawczy, który został podjęty w monografii, jest niezwykle istotny zarówno z naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia. Dotyczy on funkcjonowania mechanizmów demokracji partycypacyjnej na szczeblu lokalnym. Autorka bada, w jaki sposób te mechanizmy są stosowane w wybranych gminach w Polsce i weryfikuje teoretyczne założenia dotyczące ich funkcjonowania.

Habilitantka wskazała, że głównym celem prowadzonych przez nią badań „*było wyjaśnienie w jaki sposób są stosowane w gminach zinstytucjonalizowane instrumenty zaangażowania obywatelskiego oraz wskazanie zależności pomiędzy formalnymi zasadami i regulacjami prawnymi dotyczącymi instrumentów zaangażowania obywatelskiego, praktyką ich stosowania wynikającą z doświadczeń zarówno decydentów, jak i społeczności lokalnej (...)*” (s. 17). Dodatkowo sformułowane zostały trzy cele szczegółowe, odnoszące się do specyfiki poszczególnych instrumentów zaangażowania obywatelskiego i ich postrzegania przez władze lokalne i obywateli. Podstawą przedstawionych w monografii analiz były badania ilościowe przeprowadzone w 525 gminach, stanowiących próbę reprezentatywną oraz badania jakościowe, które objęły 12 gmin.

Struktura monografii jest odpowiednia z punktu widzenia założonych celów. Została ona podzielona na dwie części: teoretyczną (obejmującą rozdziały 1-3) i empiryczną (rozdziały 4-7). Narracja prowadzona w kolejnych rozdziałach jest spójna i uporządkowana. Wysoko trzeba ocenić wstęp do książki, w którym Habilitantka bardzo precyzyjnie omawia podstawowe kategorie teoretyczne oraz założenia metodologiczne. Oprócz wspomnianych celów pracy, w tej części monografii zawarto dziewięć starannie sformułowanych pytań badawczych oraz zestaw hipotez: hipotezę główną oraz dziesięć hipotez pomocniczych ujętych w trzech wymiarach (regulacyjnym, funkcjonalnym i narracyjnym). We wstępie zdefiniowano także dwie kluczowe kategorie, które przewijają się przez całą monografię: „zaangażowanie obywatelskie” oraz „instrumenty zaangażowania obywatelskiego”. Rozważania zawarte we wstępie świadczą o starannym przemyśleniu koncepcji badań oraz konstrukcji pracy.

Teoretyczna część monografii składa się, jak już wspomniałem, z trzech rozdziałów. W pierwszym Habilitantka koncentruje się na przedstawieniu modeli demokracji partycypacyjnej i deliberacyjnej. Korzystając z bogatej i różnorodnej literatury przedmiotu Autorka wykazała złożoność tych modeli demokracji, a także scharakteryzowała koncepcje teoretyczne, które uwzględniają rolę tzw. pasywnych obywateli. Jest to o tyle istotne, że niski poziom uczestnictwa obywateli to jedno z głównych wyzwań dla modeli demokracji partycypacyjnej i deliberacyjnej. Wielu obywateli nie ma czasu, chęci lub umiejętności, aby aktywnie uczestniczyć w procesie decyzyjnym. Końcowa część tego rozdziału została poświęcona precyzyjnej delimitacji pojęć „partycypacja obywatelska” i „zaangażowanie obywatelskie”.

W rozdziale drugim Habilitantka przedstawia rozmaite typologie instrumentów zaangażowania obywatelskiego. Trafnie zwróciła uwagę, że instrumenty te podlegają ciągłemu procesowi modyfikacji i przeobrażeń. Oceniając krytycznie typologie zawarte zarówno w zagranicznej, jak i polskiej literaturze, dr Anna Kołomycew proponuje własną, dokonując podziału instrumentów zaangażowania obywatelskiego na trzy grupy: informacyjne, konsultacyjne oraz inicjatywno-kooperacyjne (quazi – decyzyjne). W każdej znajduje się od kilku do kilkunastu instrumentów. Zaproponowana przez Habilitantkę typologia została przez nią wykorzystana w empirycznej części monografii.

Bardzo interesujący jest trzeci rozdział pracy, pt. „Nowy instytucjonalizm jako rama teoretyczna badań instrumentów zaangażowania obywatelskiego”. Rozważania tam zawarte stanowią fundament empirycznej części pracy. Habilitantka odwołała się do kluczowych wymiarów funkcjonowania instytucji, na podstawie których – jak już wspomniano – sformułowała hipotezy poddane weryfikacji w drugiej części pracy. Bardzo interesujące są także rozważania Habilitantki na temat kontekstualnego charakteru instrumentów zaangażowania obywatelskiego oraz procesu ich „hybrydyzacji”. Trafnie wskazuje ona, że *„procesy hybrydyzacji mogą przybierać szereg form i różnić się w zależności od systemu politycznego, modelu rządzenia, stopnia formalizacji, tradycji uczestnictwa obywateli w sprawach publicznych, aktywności społeczeństwa i poszczególnych grup społecznych”* (s. 118). Na tej podstawie wyróżnia pięć form hybrydyzacji instrumentów zaangażowania obywatelskiego, co stanowi ważny wkład teoretyczny w badania mechanizmów partycypacji obywatelskiej.

Rozważania zawarte w tej części pracy należy ocenić wysoko. Wskazują one na dobre przygotowanie teoretyczne i metodologiczne badań, które są podstawą monografii, świadczą o dojrzałości i sprawności warsztatowej Habilitantki.

Część empiryczną monografii rozpoczyna rozdział czwarty, który Habilitantka poświęciła charakterystyce całego procesu badawczego oraz badanych gmin. Uzasadnia w nim wybór metod badawczych oraz omawia szczegółowo przebieg procesu badawczego. Do przeprowadzenia badania ilościowego wylosowano 525 gmin ze wszystkich województw. Były to przede wszystkim gminy średnie (od 5 do 20 tys. mieszkańców), które stanowiły ponad 57% badanych i małe (do 5 tys. mieszkańców) – ponad 31% ogółu badanych jednostek terytorialnych. Ponad 70% badanych jednostek to gminy wiejskie. Kwestionariusze ankiet wypełniali – w zależności od gminy – członkowie władz samorządowych (np. wójtowie lub radni) albo pracownicy urzędów gmin. Pierwsza część badań posłużyła Habilitantce do stworzenia „rankingu zaangażowania obywatelskiego”, na podstawie którego wybrano 12 gmin do badań jakościowych. Zajmowały one we wspomnianej klasyfikacji skrajne pozycje. Przeprowadzono w nich 43 wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami władz lokalnych, pracownikami gminnej administracji, przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz liderami lokalnych społeczności. Dodatkowo Habilitantka wykorzystwała w pracy także inne dane empiryczne, które uzyskała pracując przy innych podobnych projektach. Taki sposób organizacji badań zarówno ilościowych, jak i jakościowych należy ocenić jako prawidłowy, spójny i dający możliwość realizacji założonych celów.

Trzy następne rozdziały, zgodnie z przyjętą przez Habilitantkę ramą teoretyczną, poświęcone zostały kolejnym wymiarom instrumentów zaangażowania obywatelskiego: regulacyjnemu, funkcjonalnemu i narracyjnemu. W każdym z tych rozdziałów konsekwentnie wykorzystano zaproponowaną w teoretycznej części monografii typologię tych instrumentów (podzielonych na informacyjne, konsultacyjne oraz inicjatywno-kooperacyjne). Rozdział poświęcony wymiarowi regulacyjnemu opiera się na opracowaniach prawniczych na temat instrumentów zaangażowania obywatelskiego możliwych do zastosowania w warunkach polskich. Wymiar funkcjonalny i narracyjny zostały przeanalizowane na podstawie danych empirycznych uzyskanych przede wszystkim podczas badań jakościowych. Takie ujęcie, łączące w bardzo przemyślany

sposób ustalenia poczynione w części teoretycznej pracy z danymi uzyskanymi podczas badań w konkretnych gminach jest wielką zaletą tej monografii.

Wysoko oceniam także zakończenie, w którym Habilitantka nie tylko odniosła się do postawionych pytań badawczych i hipotez, ale sformułowała także ciekawe wnioski, pozwalające na lepsze zrozumienie mechanizmów demokracji partycypacyjnej na poziomie lokalnym.

Monografię kończy starannie opracowana bibliografia, spis tabel, aneksy zawierające kwestionariusz ankiety użytej w pierwszym etapie badań, scenariusz wywiadu, indeks osób oraz streszczenie w języku polskim i angielskim.

Monografia dr Anny Kołomycew posiada niewątpliwe walory. Autorka trafnie określiła i zrealizowała cele pracy. Starannie przedstawiła i zweryfikowała hipotezy oraz pytania badawcze. Książka jest napisana ze znanstwem problematyki, czytelnym i poprawnym językiem. Recenzowaną monografię cechuje rzetelność i gruntowność opracowania, precyzja i jasność w sposobie formułowania treści. Oparta została na bardzo dobrze zaprojektowanych i starannie wykonanych badaniach empirycznych. Odwołuje się do bogatej i różnorodnej bazy źródłowej, obejmującej akty prawne, dokumenty, niezwykle obszerną i aktualną literaturę przedmiotu oraz źródła internetowe. Habilitantka ilustruje swoje rozważania starannie opracowanymi tabelami, zawierającymi interesujące dane uzyskane podczas badań, co bardzo ułatwia lekturę tej części książki i śledzenie toku rozumowania Autorki. Recenzowana monografia wnosi ponadto do dyscypliny nowe podejście teoretyczno-metodologiczne w zakresie badań nad funkcjonowaniem demokracji partycypacyjnej na szczeblu lokalnym, dostarcza także nowych danych dotyczących praktyki działania istniejących w polskim systemie politycznym instrumentów zaangażowania obywatelskiego.

Ocena pozostałego dorobku

Pozostały dorobek naukowy Habilitantki obejmuje 8 autorskich lub współautorskich monografii (w tym dwie w języku angielskim), 38 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz 36 artykułów w czasopismach. Dwa z nich zostały zamieszczone w czasopismach posiadających „impact factor” („Journal of Contemporary European Studies” – IF 1.208; “East European Politics and Societies” – IF 0.700), większość pozostałych w prestiżowych czasopismach krajowych (np. „Przegląd Prawa

Konstytucyjnego”, „Polityka i Społeczeństwo”, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, „Studia Politologiczne”). Habilitantka jest także współredaktorką czterech monografii wieloautorskich. Publikacje te dotyczą nie tylko kwestii dotyczących demokracji partycypacyjnej i zarządzania publicznego, ale także odpowiedzialności politycznej i rozliczalności władz lokalnych, funkcjonowania rad społecznych jako ciał opiniodawczo-doradczych organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorczości społecznej, czy wreszcie problemu partycypacji dzieci i młodzieży. Prace te, podobnie jak monografia stanowiąca osiągnięcie naukowe, odznaczają się rzetelnością naukową, precyzją wywodu oraz solidnością teoretyczną i metodologiczną. Są też relatywnie często przywoływane przez innych badaczy, o czym świadczy liczba cytowań (ponad 200) oraz relatywnie wysoka wartość indeksu Hirscha w bazie Google Scholar.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitantka wygłosiła 59 referatów na konferencjach naukowych, w tym 19 na konferencjach międzynarodowych.

Habilitantka uczestniczyła w międzynarodowych lub krajowych projektach badawczych w charakterze wykonawcy lub kierownika projektu. Wśród nich były granty finansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki. W latach 2010-2013 dr Anna Kołomycew pełniła rolę wykonawcy w projekcie „Partnerstwo międzysektorowe w procesie tworzenia i realizacji strategii rozwoju lokalnego w województwie podkarpackim” (nr projektu NN114 250039), następnie – latach 2016-2018 kierowała projektem pt. „Interes polityczny a racjonalność w realizacji polityki publicznej”, uzyskanym w ramach konkursu Sonata 10 (projekt nr 2015/19/D/HS5/03153). Obecnie jest wykonawcą w dwóch projektach finansowanych przez NCN. Pierwszym z nich, zaplanowanym na lata 2022-2025, pt. „Silent witness or active participants? Patterns of children and youth engagement in local governance in Poland and Finland”, kieruje prof. Katarzyna Radzik-Maruszak z UMCS (nr projektu: 2021/41/B/HS5/02899). Drugi projekt, w którym obecnie uczestniczy Habilitantka, ma tytuł „Rozliczalność władz lokalnych. Raport i debata o stanie gminy jako narzędzie rozliczalności” (nr projektu: 2022/45/B/HS5/00084) i jest realizowany w latach 2023-2026 pod kierunkiem prof. Agnieszki Pawłowskiej z Uniwersytetu Rzeszowskiego).

Habilitantka ma również doświadczenie w realizacji międzynarodowych projektów naukowych, finansowanych m.in. ze środków Funduszu Wyszehradzkiego oraz Programu

Współpracy Przygranicznej Polska-Słowacja 2007-2013, w których uczestniczyli także badacze z uczelni słowackich i ukraińskich.

Dr Anna Kołomycew ma także w swoim dorobku staże naukowe i dydaktyczne na uczelniach zagranicznych. W 2015 roku przebywała przez 5 miesięcy na stażu podoktorskim na Uniwersytecie w Bolonii. Ma za sobą również krótsze pobyty naukowe w Rumunii (National Institute for Economic Research, Bukareszt) oraz Belgii (University of Liege).

Dr Anna Kołomycew od czasu uzyskania stopnia doktora konsekwentnie rozwija swój dorobek naukowy. Poszerza ona swoje zainteresowania badawcze, zachowując przy tym spójność tematyczną. Aktywnie uczestniczy w życiu naukowym, zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej, co potwierdza jej udział w prestiżowych konferencjach i projektach badawczych. Mając na uwadze powyższe, należy jednoznacznie pozytywnie ocenić pozostały dorobek naukowy Habilitantki.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Habilitantka prowadzi zajęcia dydaktyczne dla studentów na kierunkach politologia, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz studia miejskie. Są to między innymi zajęcia dotyczące samorządu terytorialnego, administracji publicznej, zarządzania w sektorze publicznym, polityk publicznych, ekonomii społecznej – a więc są one ściśle powiązane z jej aktywnością naukową. Prowadzi seminaria licencjackie, zajęcia warsztatowe w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz kursy w języku angielskim dla studentów w ramach programu Erasmus+. Współpracuje także z Dwujęzycznym Liceum Uniwersyteckim oraz prowadzi zajęcia dla dzieci w ramach tzw. Małego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Dr Anna Kołomycew ma doświadczenie w zakresie organizacji dydaktyki. Jest inicjatorką i współautorką nowego, interdyscyplinarnego kierunku „Studia miejskie”, uruchomionego na Uniwersytecie Rzeszowskim. Od 2012 roku pełni także funkcję koordynatora programu Erasmus+ w Instytucie Nauk o Polityce UR.

Od 2021 roku Habilitantka jest promotorem pomocniczym doktorantki Szkoły Doktorskiej UR mgr Dominiki Zięby, która pod kierunkiem dr hab. Bogusława Kotarby, prof. UR, przygotowuje rozprawę pt. „Poszerzanie granic miast na prawach powiatu w Polsce w latach 2002-2018”.

Habilitantka jest członkiem rady redakcyjnej czasopisma „Challenges of the Future”, wydawanego przez Uniwersytet Nowo Mesto w Słowenii. Przygotowywała także recenzje dla znaczących czasopism naukowych, m.in. „Central European Public Administration Review”, „Polish Political Science Review”, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, „Journal of Contemporary European Studies”.

Należy także zwrócić uwagę na dużą aktywność Habilitantki w gremiach konsultacyjnych i eksperckich. Uczestniczyła m.in. w pracach zespołu opracowującego strategię rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Rzeszowa w latach 2016-2022 i 2023-2030, strategię rozwoju lokalnego dla gminy Hyżne oraz Rzeszowa. Była członkiem zespołu tematycznego *Smart City Life – jakość życia* w Urban Lab Rzeszów, pracowała także w panelu ekspertów w ramach „Przeglądu Regionalnego: województwo podkarpackie 2020”. W latach 2020-2022 oraz ponownie na okres 2023-2026 została powołana przez władze samorządowe województwa w skład Podkarpackiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Dr Anna Kołomycew działa także na rzecz rozwoju i integracji środowiska naukowego. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, od 2017 roku pełni funkcję sekretarza Oddziału Rzeszowskiego, jest także współzałożycielem Sekcji Administracji i Polityk Publicznych PTNP. W kadencjach 2015-2018 oraz 2018-2022 pełniła funkcję sekretarza tej sekcji, od 2022 r. pełni w niej funkcję skarbnika. Od 2022 roku jest także członkiem zarządu Stowarzyszenia Rzeszów Smart City. Uczestniczy w organizacji licznych konferencji naukowych i innych wydarzeń popularyzujących naukę.

Podsumowując tę część oceny uznaję, że w zakresie działalności dydaktycznej, organizacyjnej i na rzecz popularyzacji nauki dr Anna Kołomycew spełnia wymogi stawiane osobie ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

Wnioski końcowe

Po zapoznaniu się z otrzymanymi materiałami stwierdzam, że przedstawiona monografia pod tytułem: *„Instrumenty zaangażowania obywatelskiego. Założenia teoretyczne demokracji partycypacyjnej a praktyka ich stosowania”*, (CeDeWu, Warszawa 2023), przedłożona przez dr Annę Kołomycew jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021, poz. 478 z późn. zm.) wnosi znaczny wkład w rozwój nauki, w dziedzinie nauk społecznych, w

dyscyplinie nauk o polityce i administracji, a tym samym spełnia wymagania stawiane przez przepisy prawa. Jednocześnie, biorąc także pod uwagę wysoką ocenę pozostałej aktywności naukowej Habilitantki, w tym aktywność w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania badań naukowych oraz pozytywną ocenę dorobku dydaktycznego, organizacyjnego, popularyzatorskiego, jednoznacznie opowiadam się za nadaniem dr Annie Kotamyczew stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Prof. dr hab. Robert Alberski

